



เหมือนว่าเอาฟืนมาสูมใส่ตัวเอง แล้วจุดไฟขึ้นเผาตัวเอง เวลาเวหนามันแก่กล้า นี่ความจริงจังของท่านไง มันทุกข์ขนาดไหน ทุกข์เจียนตาย แต่ไม่ตาย ก็เลสมันตาย

เวลากิเลสมันตายนะ เวลาจิตสงบแล้วมันใช้สติปัญญาฝึกหัดแยกแยะของมันไง เวลามันแยกแยะของมันนะ ไฟเป็นไฟ ทุกข์เป็นทุกข์ไง ฟืนเป็นฟืน จิตเป็นจิตไง เวลามันพิจารณา มันแยกมันแยะของมัน เวลามันปล่อยมันวางของมัน เวลามันปล่อยวางขึ้นมา มันโล่งโล่ง มันมีความปกติสุขไง มันสุขของมันเป็นชั่วคราวชั่วคราวไง นี่เวลาลูกเวหนามันมาไง เวลาพิจารณาไปแล้วมันปล่อยขึ้นมา

แต่เวลานั่งพิจารณาต่อเนื่องไป เวลาเวหนามันฟื้นฟุ้งขึ้นมา มันตึกลับขึ้นมา จากลูกหลานมันก็เป็นพ่อเป็นแม่มันไง เวลาเป็นปู่เป็นย่าของมัน ท่านบอกว่ามันเผาจน มันยิ่งกว่าไฟไฟเผาทั้งตัว ทุกข์ใหม่

แต่ถ้าเป็นเจานะ ทุกข์ก็เลิกเลย พอเลิกเลย มันเผาแล้วมันเผาจนจนมันชนะไง จนเราพ่ายแพ้มันไง

แต่ของท่าน ท่านยืนยัน พิเคราะห์สู้กับมัน สติ มหาสติ ปัญญา มหาปัญญา โภมิใส่สู้มัน ไม่มีการย่อท้อ ไม่มีการอ่อนแอ ไม่มีการท้อถอย พอถึงที่สุดนะ เวหนามันตาย ท่านพูดเอง “แล้วมันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราอีกวะ”

ไฉ่เวทนาที่เราทุกข์เรายากกันอยู่นี้ ไฉ่ที่เราบวชเป็นพระว่ามีบุญมีกุศลที่มันทุกข์มันยากอยู่นี้ ทุกข์คืออะไร ทุกข์เวทนา สุขเวทนา ไฉ่เวทนาทั้งนั้นนะ เวทนามันเผาจนหัวใจของตนไฉ่

เวลาของท่าน เวลาเข้าเผชิญหน้ากับมัน ทุกข์ใหม่

ยิ่งกว่าทุกข์อีก เพราะมันของจริง

ไฉ่นี้มันของปลอมทั้งนั้นนะ ก็เลสมันชี้ใส่หัวใจแล้วมันก็ไปนอนหลับ “อู๊ย! ทุกข์ บวชเป็นพระก็ลำบาก บวชเป็นพระก็ทุกข์ก็ยาก”

ไฉ่แค่นี้มันนะ เพราะไม่เห็นตัวจริงไง

เวลาเห็นตัวจริงขึ้นไป มันมีสติปัญญา แล้วมันมีความสุข มันมีความมหัสจรรย์ มันมีความมหัสจรรย์ในตัวของตัวเองนะ ไฉ่โฮ! เกิดเป็นมนุษย์ได้มาบวชพระ แล้วได้ฝึกหัดปฏิบัติ แล้วมีสัมมาสมาธิ แล้วเข้าไปเจอมันนะ อ้อ! เวทนามันเป็นอย่างนี้ เวทนามีใครเป็นเจ้าของมัน มีอวิชชา มีพญามาร มีคนยุแหย่มัน ไฉ่โฮ! มหัสจรรย์ ไฉ่โฮ! ถ้าไม่ได้บวชเป็นพระ ถ้าไม่ได้ต่อสู้มัน จะไม่รู้ไม่เห็นไง แล้วถ้ามันรู้มันเห็นขึ้นมาแล้ว ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา นี่พระปฏิบัติ ลูกศิษย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น แล้วมันย้อนกลับได้เลย

โอ้! เวลาเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา บวชแล้วมีการศึกษาเล่าเรียนก่อน ศึกษาเล่าเรียนจบมหา ๙ ประโยค ๑๐ ประโยค มันก็เป็นทฤษฎี ทฤษฎีเราก็เปิดอ่านได้ ทฤษฎี พระไตรปิฎก เราก็เปิดอ่านได้ เวลาครูบาอาจารย์อบรมบ่มเพาะ เราก็ศึกษาได้ แต่การปฏิบัติอย่างนี้ใครจะรู้ได้ มันต่างกันหมดเลย

มันต่างกันเพราะอะไร

มันต่างเพราะเรามีขวัญมีกำลังใจ เราต่างขึ้นมา พระบวชใหม่ เวลาพระบวชใหม่ บวชมาแล้วมีแต่ความสุขมาก มันอิมบุญนะ เวลาพระบวชใหม่ๆ “บวชไม่สึก มรรคผลนิพพาน เอาให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์”

ไม่เกิน ๕ พรรษาไปหมดแล้ว

มันอิมบุญไง แต่บุญ บุญและบาป ดีและชั่ว มันเป็นสมมุติทั้งนั้น มันเกิดขึ้นตามแต่บุญอำนาจวาสนาของคน บางคนอิมบุญแล้วรักษาของตนขึ้นไป เขารักษาของเขาจนตลอดอายุขัยของเขา

เราบวชเป็นพระ อบรมบ่มเพาะขึ้นมาให้เป็นศากยบุตรพุทธชินโรสอยู่ในพระพุทธศาสนา ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติขึ้นมาได้มากน้อยขนาดไหน ถ้ามันได้มากขึ้นมา ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นตถาคตใจ กราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตัวเป็นๆ เลย พุทธะในหัวใจของตน

กราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบพระโดยสัญลักษณ์ กราบพระโดยหัวใจของตน

ถ้ามันเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมา เห็นใหม่ หลวงตาพระมหาบัวใจ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมเป็นหนึ่งในหัวใจของตน รวมเป็นหนึ่ง รวมเป็นอันเดียวกัน

แล้วเวลามันชำระล้าง ทำลายไป ในมหายานใจ “เห็นพระพุทธเจ้าที่ไหนต้องฆ่าที่นั่น”

มหายานพูดอย่างนั้นนะ “เห็นพระพุทธเจ้าที่ไหนต้องฆ่าพระพุทธเจ้าที่นั่น” ต้องฆ่าพระพุทธเจ้าเลย ฆ่าพุทธะใจ ฆ่าภวาสวะ ฆ่าภพ ทำลาย นั่นคือชื่อ เวลามหายานพูดเข้าใจได้เลย เวลาพูดเราเข้าใจได้เลย นี่ไง พุทธะคือภพ คือสถานที่ คือตัวตน คือภพที่ละเอียดที่สุด

จิตเดิมแท้นี้ฝั่งใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยกิเลส จิตเดิมแท้นี้ฝั่งใส นี่ไง เพราะจิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นใจ

เจอพระพุทธเจ้าที่ไหนเจอพุทธะที่ไหน เจอความฝั่งใสที่ไหน ถ้าไม่กล้าทำลายไป นี่ไง เวลาครูบาอาจารย์ท่านบอกไป ปฏิบัติบูชากิเลสๆ พอไปเห็นฝั่งใส เคารพเลยละ

ผ่องใสคืออวิชา ผ่องใสนะ อุกิเลส ๑๖ เขาปฏิบัติมาให้รู้เท่าทันมัน ให้จับต้องมัน แล้วประหัตประหารมัน ไม่ใช่ไปเคารพบูชามัน ไม่ใช่ไปยอมจำนนกับมัน นี่ไง ปฏิบัติเพื่อเคารพกิเลสไง ปฏิบัติบูชากิเลสไง ปฏิบัติไปยอมจำนนอยู่กับมันไง ด้วยความโง่เขลา ด้วยความไม่รู้

แต่เราเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา เราฝึกหัดปฏิบัติของเราขึ้นมา ถ้าเป็นจริงเป็นจังของเราขึ้นมา มีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น มีลูกศิษย์ลูกหาของท่านที่ฝึกหัดปฏิบัติมาแล้วเข้าใจเรื่องอย่างนี้ได้ทั้งนั้นนะ ถ้าเข้าใจเรื่องอย่างนี้ได้ต่อเมื่อท่านฝึกหัดปฏิบัติตามข้อเท็จจริงแล้วได้ประหัตประหารมัน จนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เข้าใจได้

แต่ถ้าเป็นลูกศิษย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ได้ยินได้ฟังมาไง ไฉ่พวกแข่งหน้าแข่งหลังไง แข่งหน้าแข่งหลัง เก่งกว่าหลวงปู่มั่นไง “หลวงปู่มั่นอธิบายไม่เท่าเรา หลวงปู่มั่นอธิบายแล้วมันครึ่งๆ กลางๆ สู้เราไม่ได้ เรายังจะชัดเจน”

นี่ไง ไฉ่พวกแข่งหน้าแข่งหลัง ไฉ่พวกนี้พวกไม่รู้ ไม่รู้อธิบายไม่ได้ ไม่รู้แก้ไขไม่ได้ ไม่รู้ทำให้ตัวเองหย่าไปด้วย ไฉ่พวกแข่งหน้าแข่งหลัง ไฉ่พวกไม่จริงไม่จังขึ้นมาไง

ถ้าเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา มันต้องมีขวัญและมีกำลังใจ

เวลาเครื่องมือเกษตรกรรมเขายังทำขวัญมันเลย นักกีฬา ถ้าขวัญและกำลังใจดีนะ ชนะไปครั้งตัว มีทักษะมากมายมหาศาล แต่อ่อนแอห่อแท้ ไม่มีขวัญไม่มีกำลังใจ ทำสิ่งใดมันก็ไม่เป็นความจริงขึ้นมา

ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา บวชเป็นพระได้อิมบุญกุศลของตน นั่นก็ขวัญและกำลังใจที่ดีงามไง ถ้าขวัญและกำลังใจที่ดีงาม มันเป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรมไง มันรักษาหัวใจของตนขึ้นมา

ถ้ามันเปลี่ยงพลั่ว เห็นนักกีฬามันล้มไหม วิ่งไปมันล้มล้มเลย นี่เหมือนกัน ความเพียรของเรา ความวิริยะอุตสาหะของเราล้มลุกคลุกคลาน ถ้าล้มลุกคลุกคลาน ไตร่ตรอง ตั้งสติ ทบทวน จริงหรือเท็จ ถูกต้องหรือไม่ ทำให้ดีงาม

เราฝึกหัดปฏิบัตินะ เวลายกหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เพราะอะไร เพราะเริ่มต้นท่านก็ล้มลุกคลุกคลานมาทั้งนั้นนะ ประวัติหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นก็เหมือนเรา เราเกิดมาเหมือนกัน เป็นปุถุชนคนหนา บวชใหม่ๆ งงใหม่ บวชใหม่ๆ หันรีหันขวางทั้งนั้นนะ แล้วปฏิบัติไปล้มลุกคลุกคลานทั้งนั้นนะ มันยังไม่เข้าที่เข้าทางไง

ถ้าเมื่อไหร่มันเข้าที่เข้าทางไง พวกพึงธรรมเป็นๆ ใจ เข้าที่เข้าทางมันพึงรู้เลยละ

ถ้าไม่เข้าที่เข้าทางนะ เขาพูดนิยาย ชอบ ชอบนัก ตรรกะ จินตนาการนี่ชอบ เพราะมันจินตนาการได้

พุทธธรรมะหนึ่ง ถ้าเริ่มต้นจากโลกสุธรรม งง เขาพูดอะไรกันนั้นนะ คนอื่นเขามีความสุขทั้งนั้นนะ ใ้พวกทุกข์นิยม อะไรก็จะทุกข์ๆ อย่างเดียว

ไม่ใช่ทุกข์นิยม สัจนิยม เพราะศึกษาเล่าเรียนมาแล้วไง ทุกข์คือความทนอยู่ไม่ได้ ใครทนอะไรได้บ้าง ทนไม่ได้หรอก แต่เพราะมีการฝึกฝนฝึกหัดมาไง จากเด็กทารก เด็กไร้เดียงสา มันเรียกร้องเอาตามใจมันทั้งนั้นนะ แต่พอโตขึ้น พ่อแม่ก็สอน ต้องมีความอดทน เราต้องเป็นสุภาพบุรุษ เราต้องมีมารยาท นี่มันทนเอา เพราะความอดทนทั้งนั้นนะ

ความจริง ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง เอ็งรู้อะไร แล้วเวลาจะเอาความจริงขึ้นมา ทุกข์นิยมก็อยากหาทุกข์นี้ไง เอ็งไม่รู้จักทุกข์ เอ็งไม่เห็นทุกข์นี้ เอ็งเห็นอาการของทุกข์ต่างหาก เอ็งเห็นอาการของกิเลสหลอกต่างหาก แล้วก็มาบ่น มาคร่ำครวญครวญครางกันนะ ครวญครางกันว่าทุกข์ๆ ไร้สาระ

เอาจริงเอาจริงขึ้นมา มีชวิญมีกำลังใจขึ้นมา อะไรมันทุกข์ ธรรมะอยู่ปากตาย ครูบาอาจารย์เราอยู่ปากตาย เวลาอดอาหาร อดนอนผ่อนอาหารมันจะตายๆ อะไรตายก่อน

ใ้คนเจ็บไข้ได้ป่วยไปโรงพยาบาลกลัวจะตาย

ใ้เราปฏิบัติเวลากิเลสบอกว่าจะตาย

ไหน ไหน ไหนเลยนะ

ไม่ใช่ตายแล้วก็วังหนี ไม่มีหรอก ตายละหันหน้าเข้าใส่เลย ขอคูชิ อะไรตายวะ จิตวิญญาณออกจากร่างอย่างไร ใครออกก่อน ใครตายก่อน เจ็บหมดเลย กิเลสกลัวชี้แตกเลย มันไม่เอามาหลอกอีกแล้ว

แต่ถ้าไม่มีชวิญไม่มีกำลังใจนะ ตาย พอบอกว่ามันทุกข์นะ วังหนีแล้ว บอกจะตาย มีอะไรให้มันหมดเลย

บุญกุศลสร้างมาจนได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา แค่มันหลอกแค่นี้แหละ คุณงามความดีการเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา บวชเป็นพระไม่มีศักดิ์ศรี ความดีงามอะไรเลยหรือวะ หลอกแค่นั้นยกให้แม่งหมดเลย ศิโรราบ

ครูบาอาจารย์ไม่เป็นอย่างนั้นหรอก เพราะสุขวิญ บายศรีสุขวิญ บายศรีทำให้มันสวยงาม ประเพณีวัฒนธรรมทำให้มันสวยงาม บวชมาโดยอุปัชฌาย์ยกเข้าหมู่ สมบูรณ์แบบโดยเกสา โดมา นขา ทันตา ตใจ รุกขมูลเสนาสน์ สิ่งที่ควรฝึกหัดปฏิบัติ เพราะถ้าอยู่ในรุกขมูลเสนาสน์ มันจะได้มีโอกาส ได้เห็นกิเลส ใ้ที่ไปบูชามันนั้นนะ ใ้ที่เวลามันหลอกขึ้นมาสั้นไหวไปหมด เพราะอ่อนแอ ไม่มีชวิญและกำลังใจ

คนเรามีขวัญและกำลังใจ อะไร เพราะมีขวัญและกำลังใจที่จะค้นหาแสงหามัน แล้วถ้าได้เห็นหน้ามัน อืม! โห! ครูบาอาจารย์ท่านบอกเลย ถูกลงไปทั่วประเทศ ถูกลงทั้งนั้น ถูกลงไปหาอะไร ถูกลงไปหาอะไร ก็ถูกลงไปหากิเลสนี้ไง

แต่อยู่ในที่เทศบาล ๑ เทศบาล ๒ อยู่ในหมู่คณะมันนอนใจ กิเลสมันซี้ดอยู่แล้วก็ยอมจำนนกับมัน แล้วปฏิบัติบูชามัน สว่างไสว มีความสุขมาก ความเพียรมีมากน้อยขนาดไหนก็บูชากิเลสไปหมดเลย กิเลสมันก็ยิ้มย่องผ่องใส กิเลสฟุ้งโตๆ เลย มรรคผลของเราเหี่ยวแห้งแห้งแล้ง ไม่มีอะไรเป็นขึ้นเป็นอันนะ

เวลาที่มีขวัญและกำลังใจ เห็นใหม่ มันจะทุกข์มันจะยากแค่ไหนวะ เกิดมาเป็นมนุษย์ไง มีครูบาอาจารย์คอยบอกทางไง มีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพาศปฏิบัติสิ้นกิเลสไปแล้วไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลวงปู่มั่น ก็มนุษย์เหมือนกันไง

ในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด

บรรดาครูบาอาจารย์ที่ท่านฝึกหัดปฏิบัติมากก็มนุษย์เหมือนเรานี่แหละ เวลามนุษย์เหมือนเรา มาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระแล้วจะเป็นนักรบ แล้วรบกับใคร ไปรบกับใคร ก็รบกับไอ้ความหงุดหงิด ไอ้ความไม่พอใจ ไอ้ความทุกข์ความยาก รบกับใคร ก็รบกับอารมณ์นี้ไง รบกับกิเลสนี้ไง มีสติปัญญานี้ไง มีขวัญเยี่ยม

เดินจงกรมแสงหามันอยู่นะ คอตกเขี้ยวนะ แต่จิตสงบระงับแล้ว ไอ้โฮ! มันพองเลยละ มีความสุขเลยละ นี่เวลามันรู้มันเห็นของมันขึ้นมา ถ้ามันเป็นสัจจะเป็นความจริงขึ้นมาไง พอมันเห็นความมหัศจรรย์ในตัวของตัวเองไง ไอ้โฮ!

ในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ในบรรดาพระทั้งหลายก็เป็นมนุษย์ที่มากบวชพระ มากบวชพระเป็นศากยบุตรพุทธชินโรส เป็นพระ เป็นสมมุติสงฆ์ผู้มีศีลสมบุรณ์แบบ เพราะมีศีลสมบุรณ์แบบ เป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรม เวลาฝึกปฏิบัติไปมันถึงเป็นสัมมาสมาธิ

เป็นสัมมาสมาธินะ แล้วเป็นสัมมาสมาธิด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่มีจก ไม่ใช่ว่างๆ ไม่ใช่สว่างไสว

อะไรก็แล้วแต่ที่เกิด เกิดจากจิตทั้งสิ้น สิ่งที่เกิดจากจิตมันพาออกนอกกลุ่มนอทางแล้ว มันส่งออกไปแล้ว มันจะพาให้ลงบุญลงเหวลงทะเลไปแล้ว

ถ้ามีสติสัมปชัญญะ นี้ไง จิตเป็นหนึ่งที่มีกำลัง ที่ไม่พาดพิงอารมณ์ใดๆ ทั้งสิ้น จิตเป็นหนึ่งที่มีความมหัศจรรย์ มีความสุขความสงบในหัวใจของตน

แล้วมันจะเห็นสติปัญญา ๔ อย่างไรล่ะ

นี่ไง ไม่มีขวัญและไม่มีกำลังใจนะ ท้อแท้ ล้มลุกคลุกคลาน เวลาฝึกหัดปฏิบัติขึ้นไปก็คร่อมตอ เวลาจะไปรู้อะไรก็ขวัญผวาเขียว

“เห็นกาย เห็นเทวดา”

ไอนั้นมันขวัญผวา ขวัญผวาแล้วเดี๋ยวมันจะเข้าโรงพยาบาลนะ เวลาไปแล้วไปหาจิตแพทย์นู่น พอไปหาจิตแพทย์บอกว่า ห้ามภาวนานะ ภาวนาแล้วเป็นอย่างนี้ เพราะภาวนาจิตหลุดหมดเลย ห้ามภาวนานะ

แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ มีสติ มันจะแถมออกนอกกลุ่มออกทางขนาดไหนฝึกหัดไว้ นี่ไง อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ได้มาบวชเป็นพระ สมมุติสงฆ์ฯ สิ่งที่ว่าจิตสงบขึ้นมา นี่ไง ไม่มีหญิง ไม่มีชาย ไม่มีภิกษุณี ไม่มีภิกษุ ภิกษุณีเอตทัคคะ นางอุบลวรรณา นีภิกษุณี เป็นพระอรหันต์ด้วย พระอรหันต์ไม่มีแบ่งเพศอะไรทั้งสิ้น จิตล้วนๆ จิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะทำสมาสมาธิก็จิตล้วนๆ จิตตภาวนาๆ ใจ

นี่ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ เวลาบวชมา บริษัท ๔ ใจ นี่ไง นางมหาโคตรมีจะมาขอ บวชๆ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า เธอบวชมาแล้ว เพศตรงข้าม ไม่มีสิ่งใดที่มีผลกระทบรุนแรง เท่ากับเพศหญิงสำหรับภิกษุ ไม่มีสิ่งใดที่กระทบรุนแรงเท่านางภิกษุณี ระหว่างสองเพศ ถ้ามันเป็นฝั่งตรงข้ามใจ แล้วถ้ามีเวรมีกรรมต่อกัน มันจะมีผลกระทบต่อกันที่รุนแรงมาก ที่นี้รุนแรงมาก จะมีปัญหาให้ศาสนา มีอายุสั้นลงใจ

นางโคตรมีก็มาขอบวชๆ อยู่เนิ่นเนิ่นนะ จนพระอานนท์ถามไถ่ว่า ถ้านางโคตรมีบวชแล้วจะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้หรือไม่ได้

ได้

ถ้าได้แล้วทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้บวชล่ะ

จะให้บวช แต่ก็ต้องมีกติกา มีครุกรรม ๘ ภิกษุณีจะบวชก็พรรษาที่แล้วแต่ ห้ามสอนภิกษুবวชวันแรก เพราะนิสัยของผู้หญิงกับนิสัยผู้ชายมันแตกต่างกัน

แต่เดี๋ยวนี้มันไม่อย่างนั้นละสิ มันแหลกเหลวไปทั้งหมดเลยไง เวลามันจะเป็นความจริงขึ้นมา มันถึงไม่มีความจริงอะไรขึ้นมาไง

ถ้ามันมีความจริงของมันขึ้นมา เห็นใหม่ ไม่มีเพศ เพศหญิง เพศชายไม่เกี่ยว มันเกี่ยวที่จิตตกาวนา

แต่จิตอยู่ไหนวะ จิตอยู่ไหน สัมมาสมาธิอยู่ไหน

ทำสมาธิไม่เป็น นี่ไง มันถึงบอก ปุถุชน กัลยาณชนไง ปุถุชนคนหนาใจ ปุถุชนทั้งนั้นนะ นี่ปุถุชนนะ ไม่ใช่พาลชน เวลาพาลชนเป็นอีกเรื่องหนึ่งเลย

จากปุถุชนคนหนา หนาด้วยต้นหาความทะยานอยากไง หนาด้วยกิเลสต้นหาความทะยานอยาก ในหัวใจของตนไง แล้วถ้าทำความสงบของใจเข้ามา รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร นี่ไง ปุถุชน กัลยาณชน ถ้ากัลยาณชนฝึกหัดปฏิบัติไ้

นี่พูดถึงความเป็นมนุษย์นะ

ถ้าเป็นบัณฑิต บัณฑิตผู้แสวงหาสัจจะความจริง แล้วแสวงหาสัจจะความจริง แสวงหาสัจจะความจริง ถ้าสิ่งที่ไม่จริงควรจะละควรจะวาง ไม่ควรจะไปยึดไปมั่นกับมันไ้

แต่นี้รู้ได้อย่างไรว่าสิ่งใดเป็นจริงหรือสิ่งใดไม่จริง เพราะกิเลสมันป้อนให้ กิเลสมันคิดให้ กิเลสมันสร้างมา เชื่อมันหมดเลย เชื้อเพราะอะไร

อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึงแห่งตน เชื่อเพราะมันเกิดจากตนไง เชื่อเพราะมันเป็นความคิดเราไง นั่นเขาเรียกว่าสันดาน สันดานมันเป็นจิตเป็นนิสัย แล้วความเป็นจิตเป็นนิสัยนี้เป็นบุญวาสนาของแต่ละบุคคล จิตนิสัยมันถึงแตกต่างกันไป แตกต่างกันไป เห็นไหม

แล้วถ้าแตกต่างกันไปแล้ว ใครควรทำอย่างไรเข้ากับจิต เข้ากับนิสัย เข้ากับกิเลสต้นหาความทะยานอยากในใจของตน ถ้ามันไม่เข้ากับอย่างนั้นมันฝืนไ้ สิ่งใดแล้วมันก็ไม่เข้าที่เข้าทางไ้

เวลามันจะเข้าที่เข้าทางได้ มีขวิญและกำลังใจ สุขวิญ สุขวิญใจของตน สุขวิญ เราตั้งสติ ฝึกหัดทำให้เกิดสมาธิ เกิดความมั่นคง สุขวิญและกำลังใจ

หลวงปู่มั่นจะถามตลอด “จิตเป็นอย่างไร จิตเป็นอย่างไร”

ครูบาอาจารย์ของเราไม่สนใจสิ่งใดทั้งสิ้น สนใจจิตของลูกศิษย์ลูกหา สนใจจิตของมวลชน จิตของมวลชนที่คิดดี พุทธิ ทำดี มันจะทำให้มวลชนนั้นสงบสุข จิตดวงใดคิดดี ทำดี มันจะเป็นคุณและประโยชน์กับจิตดวงนั้น

จิตตภาวนาๆ

หลวงตาพระมหาบัวท่านพูดประจำ ท่านตรากตรำตลอดเวลาเพื่อเอาหัวใจของคน

เอาหัวใจคือเอาความรู้สึกนึกคิดใจ เอาให้มันมีสติมีปัญญาเพื่อตัวของมันเองใจ ตัวของมันเองถ้ามันคิดได้ ระวังได้ นั่นคือคุณประโยชน์ของเขาทั้งนั้น

ถ้าตัวเขาเองคิดไม่ได้ นึกไม่ได้ นี่ไง ขวัญสลาย ปฏิบัติไปก็ขวัญผวา เห็นอะไรไปก็ตื่นตระหนก เฮ้ย! เป็นอย่างนั้นจริงๆ หรือวะ

ถ้าสุชัชวัญ ขวัญเราตื่นนะ เราก็รู้คงค์มาท้วงนะ สิ่งอะไรที่มันเผชิญมานะ เพราะอะไร เพราะไปคนเดียว ใจ นั่งอยู่นี่ไง สัตว์ป่าทั้งนั้น ช้างเป็นโขลงๆ ถ้ามีเวรมีกรรมต่อกัน เขิญ นั่งเลย ช้างเป็นฝูงๆ มันผ่านไปผ่านมา นี่ขวัญและกำลังใจ จนหมู่คณะที่ไปด้วยกันตกใจ เรานะ หลับตาลง ตายก็เวรกรรม ถ้าไม่มีเวรกรรมต่อกัน ทำอะไรก็ไม่ได้ แล้วก็รอดตายมานี่ ไม่ตื่นเต้น เป็นอะไรก็เป็น

เกิดมาก็แสนทุกข์ ออกบวชมาเป็นพระ ไปไหนก็โดนแต่พระหลอกทั้งนั้น บวชใหม่ๆ มีแต่โดนหลอกมาทั้งนั้น ไข่มุนี่ไปทางนี้ ไข่มุนี่ไปทางนั้นนะ พอมารู้หลวงปู่จวน หลวงตา หลวงปู่เจี๊ยะ เออ! นี่พระอรหันต์ไม่โกหกกู ไม่หลอกหลวง สอนกุกูกด้วย เพียงแต่กูทำไม่เป็น

สอนนะ แล้วก็เต็มทีเลย ย่ำแล้วย่ำอีกให้เราทำให้ได้ ทำให้เป็น ทำให้ได้

เวลาไม่มีครูบาอาจารย์ก็ทุกข์ยาก อยากรจะปฏิบัติได้ แต่ไม่มีใครสอน สอนก็ไปไหนมา สามวาสองศอก ลากให้กูไปไหนก็ไม่รู้ เวลาที่ตั้งหลักของกูได้ขึ้นมา เห็นใหม่ ตั้งหลักของเราขึ้นมา มีขวัญและกำลังใจ บอกมา อذنอนผ่อนอาหารขนาดไหนว่ามา มากหรือน้อย

ทำอยู่หน้าเดียว ก็เลสมันรู้เท่าทัน มันก็เอาสิ่งที่เราทำมาหลอกเราว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมๆ สมมุติบัญญัติทั้งนั้น เวลาเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา มันเป็นจริงขึ้นมา จิตตภาวนา จิตมันรู้มันเห็นของมัน แล้วเวลาถ้ามันเห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง เวลามันวางก็รู้

วางก็ไม่เข้าใจนะ เริ่มต้นไม่เป็นหรอก วางก็คิดว่ามันยอดเยี่ยม

หลวงตาท่านพูดไป ปฏิบัติเริ่มต้นมันยากนัก ปฏิบัติไปๆ มันคงจะดีขึ้น สบายขึ้น ท่านบอก ปฏิบัติไปนะ มันหนักหน้าไปอย่างเดียวเลย

เพราะหลานกิเลส เหลนกิเลส หลานกิเลส ลูกกิเลส พ่อแม่กิเลส ปู่ย่ากิเลส เพราะมันยิ่งเข้าไปมันยิ่งไปเจอพ่อเจอแม่มัน ไปเจอปู่เจออ่ามัน มันยิ่งหลอกลวงกฏหวั่นมากกว่านี้อีก เริ่มต้นก็คิดว่า แหม! พอมันปฏิบัติไปแล้วมันจะดีขึ้นเรื่อยๆ

มันดีขึ้นต่อเมื่อเรามีอริบุคคล มีขันนทีครอบงำจิตใจของตน แต่กิเลสที่จะไปเผชิญกับมันนะ ละเอียดยกกว่านี้เยอะ พลิกแพลงกว่านี้เยอะ บุคคล ๔ คู่นี้

สุขวิญของตัวเองให้ได้ มีขวัญและกำลังใจที่จะเข้าไปเผชิญกับกิเลสในใจของตน

นักรบๆ เขารบกับกิเลส ไม่ใช่รบกับสังคม ไม่ใช่รบกับศรัทธาใคร ศรัทธามันเป็นปัจจัย ๔ เครื่องอาศัยเท่านั้น เวลารบ รบกับกิเลสในใจของตน เวลารบ รบกับลูกของมาร หลานของมาร พ่อแม่ของมาร นางตัณหา นางอวดดี ลูกสาวพญามาร ความโลภ ความโกรธ ความหลง อวิชชาคือความไม่รู้ มันทำให้เกิดโลภ โกรธ หลง

ไอ้ที่อวิชชาความไม่รู้มันตัวพ่อ เห็นไหม เรือนยอดของเรือน ๓ หลังนั้นนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหักหมดแล้ว มันเป็นข้อเท็จจริงจากในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันก็เป็นข้อเท็จจริงในหัวใจ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น แล้วท่านพยายามสร้างธรรมทายาท

ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านสุขวิญตัวของท่านเอง หลวงปู่มั่นเป่ากระหม่อมพวงๆ สุขวิญและกำลังใจ

หลวงตาพระมหาบัว “หลวงปู่มั่นเป่ากระหม่อมเรามา หลวงปู่มั่นเป่ากระหม่อมเรามา”

ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านจะเคารพครูบาอาจารย์ของท่านยิ่งชีวิต

เวลากิเลสมันตบหัวเล่น ทุกข์เกือบตายนะ กิเลสมันแค่เฉี่ยๆ มันไม่ทูปหัวหอก มันแค่เฉี่ยๆ ดัมลูกคลูกหลานหมด กิเลสมันแค่เฉี่ยๆ เหลวไหลกันไปหมด มันแค่เฉี่ยๆ เฉี่ยๆ ลมพัดมาระเนระนาดเลย ยังไม่ได้สู้อะไรมันเลย

แล้วเวลาเอาจริงเอาจังขึ้นมาละ

นี่ไง “หลวงปู่มั่นเป่ากระหม่อมเรามา หลวงปู่มั่นเป่ากระหม่อมเรามา” หลวงตาท่านเน้นย้ำประจำ ระลึกถึงบุญคุณของครูบาอาจารย์ การเลี้ยงดูโดยปัจจัย ๔ เห็นไหม พ่อแม่ครูอาจารย์ การเลี้ยงดูหัวใจ ตบ ให้มันเข้าที่ ใจโฮ! แสนยาก มันเป็นส่วนาน ส่วนานใครส่วนานมัน

แต่ครูบาอาจารย์ท่านถึงธรรมและวินัย ส่วนานมันก็เป็นส่วนานของแต่ละบุคคลคนนั้น ธรรมและ วินัยเป็นศาสดา ไม่เหยียบหัวพระพุทธเจ้า เคารพธรรมและวินัย แล้วฝึกหัดขึ้นมามันจะเป็นขึ้นมาในหัวใจ ของตน

ยิ่งมันเป็นขึ้นมาในหัวใจของตน เห็นไหม มหายานไง เจอพระพุทธเจ้าที่เห็นต้องฆ่าพระพุทธเจ้าที่ นั้น จิตเดิมแท้นี้ฝั่งใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ฝั่งใส จิตเดิมแท้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส พุทธะของเราเองไง พุทธะผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานไง

แต่มันหลับไหล มันไม่เคยเห็นพุทธะ อารมณ์มันพากันไป นี่ไง สว่างไสว ฝั่งใส

ไฟสว่างถนนดูดีกว่ามึงอีก เวลานั้นขัตฤกษ์ ปีใหม่ วิสาขะ ตามถนน ไฟ ใจโฮ! เขาไปเที่ยวดูไฟกัน มันสว่างไสวขนาดไหน สวยงามขนาดไหน แล้วสว่างไสวในใจ ทำไมเอ็งเคลิบเคลิ้มได้ขนาดนั้น

จิตมันสงบเวลามันจะรู้จะเห็นสิ่งใดนะ ดิ่งกลับมาสู่พุทธะ ดิ่งกลับมาสู่ความรู้อันนี้ แล้วถ้าความรู้ อันนี้ฝึกหัดใช้ปัญญาให้เป็น ฝึกหัดใช้ปัญญาให้ได้

สุขวิญของตัวเอง ขวัญและกำลังใจของตน เวลาถ้ามันเห็นสติปัญญา ๔ แล้ว พิจารณามันปล่อยวาง ปล่อยวาง ฝึกหัดให้มันละเอียดรอบคอบเข้า ถ้ามันมีความแตกต่างกันเลย เวลามันสมมุจเฉทปหาน เวลามัน ชาติ นิโรธ นี่ไง เข้าสู่อริยสัจ ๔ เข้าสู่ความจริงใจ นิโรธคือการดับทุกข์ ขณะ ถ้าไม่มีขณะมันจะรู้ได้อย่างไรว่า นิโรธหรือไม่นิโรธ

อาการของนิโรธ อาการของนิโรธคือขณะ ขณะที่มันเป็น ขณะที่มันขาดตั้งแขนขาด สักกายทิฏฐิ วิจิกิจจา สิ้นชีพตปราสาท

สักกายทิฏฐิ คำว่า “ทิฏฐิ” สักกายะคือกาย ทิฏฐิความเห็นผิดในกาย ความเห็นผิดใจ ความผิด แล้ว ฝังอยู่ในส่วนาน สักกายทิฏฐิ

วิจิกิจจาก็ลงเลสงสัย เวลามันขาด ใครสงสัย ตั้งแขนขาด สงโยชน์ขาดตั้งแขนขาด จะลูบคลำไหม นี่ พาดกระแสงใจ ถ้าเป็นความจริงใจ สุขวิญของตัวเอง ขวัญและกำลังใจ พาดกระแสงก็พาดภพใจ จิตมันพาด มรรคผลใจ มันจะเข้าสู่บุคคลผู้ที่ ๑ ผู้ที่ ๒ ผู้ที่ ๓ ผู้ที่ ๔ ใจ มรรค ๔ ผล ๔ ใจ นี่ถ้ามันมีขวัญและกำลังใจ

แล้วใครจะเป็นได้จริงตามนี้ละ

มันไม่มีอะไรเป็นได้จริงหรือหอก ตู้พระไตรปิฎกก็กระดาศ พิมพ์หนังสือ คำสอนก็คือกรรม อารมณื ความจริงที่มันเกิดขึ้น มันเกิดขึ้นมาอย่างไร

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น เราทำให้ใครเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาไม่ได้ แต่เราเป็นผู้บอกกล่าวผู้ที่กระทำต่างหาก เพราะต้องจิตตภาวนาไป แก่จิตๆ ใจ จิตเป็นอย่างไร จิตเป็นอย่างไร ก็จิตของตนนี่ไง แล้วจิตของตนอยู่ที่ไหน

เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราบวชเป็นพระนี่ไง ขวิญญและกำลังใจที่ติงาม ได้เห็น แต่อารมณืของตนไป ว่างๆ สว่างไสว มันออกกู่ทั้งนั้นนะ ส่งออกหมด

ทั้งว่าง ทั้งสว่างไสว ใครบอกมึงวะ ก็จิตมึงนะบอก จิตมึงบอกเพราะมึงออกไปรู้ไป ส่งออกไป

แล้วถ้าจิตมึงเป็นละ อีกเรื่องหนึ่งเลย จิตตภาวนา

แล้วจิตมันเป็นอย่างไรละ

ถ้าจิตมันยกขึ้นสู่วิปัสสนาไป จิตเห็นจิตเป็นมรรค จิตเห็นกาย จิตเห็นเวทนา จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม

อ้าว! เห็นอย่างไรละ

ถ้ามันเห็นไป ถ้ามีขวิญญขวิญญและกำลังใจ มันก็ฝึกหัดประพฤติปฏิบัติของตนเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป แล้วเป็นขั้นเป็นตอน ใครเป็นคนทำ ก็จิตของเราเป็นคนทำ ถ้าจิตเราทำได้ เราก็แก้จิตไป จิตแก้จิต อย่างอื่นไม่มี เอาอะไรมาแก้ อารมณืก็อยู่ข้างนอก

ฉะนั้น ภาวนามยปัญญาเกิดจากจิต แล้วมันก็จะลงเข้าไปสู่จิตของตน ทะลงเข้าไปสู่จิตของตน เวลานี้โรค ดับทุกข์ เพราะมันทะลงจนกิเลสทนอยู่ไม่ได้ กิเลสขาดตั้งแขนขาด ขณะ รู้ด้วยตัวเอง สมุจเฉท ปหานไม่ใช่ตักคาน แล้วเวลาเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา มันเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาตั้งแต่หัวใจดวงนี้ ถ้ามันเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาในหัวใจดวงนี้ไป พาดกระแส ใครไม่รู้

“เป็นพระโสดาบัน แต่เป็นอย่างไรไม่รู้ ไม่รู้อย่างไรเป็นพระโสดาบัน แต่เป็นพระโสดาบัน”

พระโสดาบันเขาชัดเจนของเขาละ เริ่มต้นทำของตนอย่างไร พิจารณาไปเถอะ พิจารณาซ้าย ขวา หน้า หลัง พิจารณาของตนไป สิ่งใดก็พิจารณาของตนไป การฝึกหัดใช้ปัญญาไม่เสียหาย แต่การฝึกหัดใช้ปัญญาให้ฉลาดขึ้น การฝึกหัดใช้ปัญญาแต่ละรอบแต่ละคราว แล้วคราวต่อไปใช้ปัญญาแล้วจะโง่งงไหม เขาใช้ปัญญาแล้วเขาต้องฉลาดขึ้น ฉลาดว่าสิ่งใดมันถูกมันผิดขึ้นมา เขาละเขาว่างขึ้นไป แล้วปัญญามันจะละเอียดลึกซึ้งเข้าไป

ไม่ใช่ปัญญาขึ้นมาแต่เลวร้ายลงไปเรื่อยๆ คิดแต่เรื่องหยาบเรื่องโลนไปเรื่อยๆ คิดแต่ความทุกข์ ความยากไปเรื่อยๆ คิดให้มันทุกข์มันยากขึ้นมา นั่นปัญญาอะไร นั่นนะมาร

แต่ถ้าเป็นธรรมมันจะดีขึ้น ว่าง สงบมากขึ้น แล้วทำให้จิตใจมีกำลังมากขึ้น

เวลาจิตใจที่มีกำลัง อารมณ์ความรู้สึกที่มันทุกข์มันยากเข้ามาไม่ได้ อารมณ์ที่ชวนให้ไปทุกข์ไป อารมณ์คิดฟุ้งซ่านร้อยแปดประการ จบ เพราะอะไร อันนี้มันเป็นอารมณ์ รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงและเป็น พวงดอกไม้ ฐู๋ บ้า คิดซ้าๆ ซากๆ คิดบ้าบอคอแตก คิดอยู่อย่างนั้นนะ มีสติปัญญาเท่าทันทั้งนั้นนะ เห็นไหม มันเจริญขึ้น มันดีขึ้น เพราะสุขวัณตัวเอง

ตัวเองต้องสุขวัณตัวเองด้วยสติ ด้วยการฝึกหัด ด้วยมีการกระทำ แล้วจิตของตนจะดีขึ้น พัฒนาขึ้น แล้วฝึกหัดให้มันดีขึ้น นี่คือธรรม

จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง จากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่กราบธรรมๆ หลวงปู่ เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติของท่านขึ้นมา เวลาถึงวิมุตตีสุขๆ ขวัญและกำลังใจในหัวใจดวงนั้น

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นพยายามหาธรรมทายาทๆ ใด สิ่งที่เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ท่านคัดท่านเลือก ขึ้นมา ถ้าใครมีอำนาจวาสนาให้ฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมา จิตเป็นอย่างไร จิตเป็นอย่างไร มันดีหรือมันเลว มัน พัฒนาขึ้นหรือมันท้อถอย หรือมันจะดีขึ้นหรือมันจะเลวลง พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ฝึกหัดขึ้นมา

ท่านดูหน่วยก้าน หน่วยก้านของจิต หน่วยก้านของการฝึกหัด หน่วยก้านของการกระทำ ถ้ามัน พัฒนาขึ้น มันดีขึ้น นั่นนะเขามีอำนาจวาสนาของเขา ถ้าเขามีอำนาจวาสนาของเขา เขาถึงปฏิบัติของเขาได้

คนถ้าไม่มีอำนาจวาสนา มันท้อแท้อ่อนแอ แล้วทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมา มันไม่เป็นประโยชน์ ของตน

แต่ถ้าเป็นประโยชน์ของตน อย่างน้อยการฝึกหัดประพฤติปฏิบัติให้เป็นจิตเป็นนิสัย ถ้าฝึกหัดเป็น จิตเป็นนิสัย เธอย้ำคิดย้ำทำจะเป็นจิตเป็นนิสัยของเธอ เกิดแต่ละภพแต่ละชาติสร้างคุณงามความดี มากมายขนาดไหน มันก็ฝังลงสู่ใจของตน แต่ละภพแต่ละชาติที่เกิดขึ้นมา

ในชาติปัจจุบันนี้เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนาไป ตอนนี้เป็นบวชเป็นพระๆ เป็นภิกษุ ศากยบุตรพุทธชินโรสในพระพุทธศาสนาไป เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นจิตเป็นนิสัยไป อย่างน้อยมันก็ฝัง หัวใจเราไป

คนทำบุญกุศลเขาฝังดินไว้ๆ ใด เจตนา ศรัทธา แสวงหาสิ่งใดมา สละทาน มันฝังลงในหัวใจของเขา

นี่ก็เหมือนกัน เราฝึกหัดปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นจิตเป็นนิสัยของตน ผังลงในใจของตนไง เราก็ผังดินไว้ให้เป็นจิตเป็นนิสัยไง ฝึกหัดปฏิบัติ ถ้ามันเป็นบุญกุศลในปัจจุบันนี้ เราก็ปฏิบัติของเราให้สมมุจเฉทพหาน ให้นิโรธ ให้ดับทุกข์โดยสัจจะโดยความจริง

ถ้าไม่มีวาสนา เราก็ฝึกหัดของเรา พยายามของเราเต็มที่นี้แหละ ให้เป็นสัมมาทิฐิความถูกต้องชอบธรรม เราไม่ไหลไปในความเลวร้าย ไม่ไหลไปตามกิเลสตัณหาความทะยานอยาก ไม่ไหลไปในอวิชชาความมืดบอดมันพาไป แล้วปฏิบัติให้เป็นสัมมาทิฐิถูกต้องชอบธรรมไง เวลาเกิดก็เกิดด้วยบุญกุศลไง

ถ้ามันเป็นบาปเป็นอกุศล เวลามันตกนรกอเวจีไ้ แล้วเวลาขึ้นมาแล้วก็สัตว์นรกไ้ แล้วก็ขึ้นมาเป็นสัตว์เดรัจฉานไ้ แล้วก็เกิดเป็นมนุษย์ไ้ ต่ำต้อย คิดต่ำ คิดลบ คิดไม่เป็นประโยชน์กับตนไ้ ถ้าคิดเป็นประโยชน์กับตน บุญกุศลทั้งนั้นนะ มันเป็นบุญและบาป

เราสุขวัณใจของตน ทำใจของตนให้เป็นมรรคเป็นผล เป็นบุคคล ๔ คู่ในหัวใจของตน แล้วสว่างกระจ่างแจ้ง เข้าใจธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เอวัง